

PHÁT HUY TINH THẦN YÊU NƯỚC CỦA NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU TRONG XÂY DỰNG QUÊ HƯƠNG VĨNH LONG GIÀU MẠNH, THÍCH ỨNG VỚI XU THẾ LIÊN KẾT VÙNG VÀ SÁP NHẬP TỈNH

CN. Hồ Thị Thùy Dung - Giảng viên Khoa Lý luận cơ sở

Tóm tắt: Bài viết khẳng định tinh thần yêu nước và đạo lý nhân nghĩa của Nguyễn Đình Chiểu là di sản tinh thần quý báu, cần được phát huy trong công cuộc xây dựng quê hương Vĩnh Long hiện nay. Trước bối cảnh mới với xu thế liên kết vùng và sáp nhập tỉnh, việc kế thừa tinh thần cụ Đồ Chiểu sẽ góp phần nâng cao trách nhiệm cộng đồng, đổi mới tư duy phát triển, xây dựng đội ngũ cán bộ bản lĩnh và thúc đẩy hành động vì lợi ích chung. Phát huy văn hóa Vĩnh Long gắn với hình tượng Nguyễn Đình Chiểu cũng là giải pháp nâng cao năng lực cạnh tranh vùng trong tiến trình hội nhập và phát triển bền vững.

Từ khóa: Nguyễn Đình Chiểu, tinh thần yêu nước, Vĩnh Long, liên kết vùng, sáp nhập tỉnh, phát triển bền vững, văn hóa – con người, trách nhiệm cộng đồng.

Nguyễn Đình Chiểu - nhà thơ, nhà giáo, nhà yêu nước lớn của dân tộc - là biểu tượng rực rỡ của tinh thần yêu nước, đạo lý nhân nghĩa và ý chí kiên cường vượt nghịch cảnh. Hơn hai thế kỷ sau ngày sinh của cụ, tư tưởng và tấm gương của cụ vẫn là ngọn đuốc soi đường, đặc biệt trong bối cảnh đất nước đang bước vào giai đoạn phát triển mới, đòi hỏi tinh thần đoàn kết, vượt lên cục bộ địa phương, thích ứng với xu thế liên kết vùng, tổ chức lại không gian hành chính nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý và phát triển bền vững. Đối với quê hương Vĩnh Long nơi từng là đất nuôi dưỡng và lan tỏa tinh thần cụ Đồ Chiểu, việc phát huy di sản ấy là nhiệm vụ có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc.

1. Tinh thần yêu nước và đạo lý nhân nghĩa của Nguyễn Đình Chiểu

Nguyễn Đình Chiểu (1822-1888) là một trong những nhà thơ, nhà nho yêu nước tiêu biểu của dân tộc Việt Nam trong thế kỷ XIX. Ông sinh ra và trưởng thành trong bối cảnh lịch sử đặc biệt: Đất nước rơi vào thời kỳ biến động, thực dân phương Tây đẩy mạnh xâm lược, triều đình phong kiến khủng hoảng niềm tin và hiệu lực quản trị suy yếu. Trong hoàn cảnh đó, cuộc đời Nguyễn Đình Chiểu cũng chất chứa nhiều bi kịch, sớm mồ côi mẹ, dang dở con đường khoa bảng, rồi bị mù lòa. Thế nhưng, vượt lên trên mọi nghịch cảnh, ông không chỉ sống trọn đạo làm người mà còn trở thành tấm gương sáng ngời về ý chí, nghị lực và lòng yêu nước. Từ Gia Định, ông chọn về Ba Tri (tỉnh Bến Tre cũ), gắn bó sâu sắc với nhân dân, lấy việc dạy học, bốc thuốc và sáng tác văn chương làm phương tiện công hiến cho đất nước, cho đồng bào.

Tinh thần yêu nước của Nguyễn Đình Chiểu không biểu hiện bằng những tuyên ngôn hình thức, mà thấm đẫm trong từng hành động cụ thể, gắn liền với trách nhiệm xã hội của một trí thức nho học. Đối với ông, văn chương không chỉ để “tỏ chí” hay “hành đạo”, mà còn là khí giới đấu tranh vì nghĩa lớn, là phương tiện cảm hóa lòng người, hun đúc khí phách dân tộc. *Văn tế nghĩa sĩ Cần Giuộc* là một minh chứng điển hình: “Sống đánh giặc, thác cũng đánh giặc /Lòng yêu nước

muôn đời sáng soi”. Trong áng văn bất hủ ấy, Nguyễn Đình Chiểu đã khắc họa hình tượng người nông dân mặc áo vải nhưng mang khí phách anh hùng, đứng lên chống giặc ngoại xâm bằng tinh thần “vì quốc vong thân”. Nhiều nhà nghiên cứu đã nhận định: “*Chỉ đến Nguyễn Đình Chiểu, lần đầu tiên trong văn chương Việt Nam, những người nông dân chân đất được bước lên vũ đài lịch sử, trở thành những anh hùng chiến trận chống giặc ngoại xâm*”¹. Qua đó, ông khẳng định rằng tình yêu nước không chỉ là nhiệm vụ của vua quan, mà còn là phẩm chất của mỗi người dân Việt.

Cốt lõi trong tư tưởng Nguyễn Đình Chiểu là sự kết hợp hài hòa giữa đạo lý truyền thống và tinh thần yêu nước thực tiễn. Đạo lý đó thể hiện trong triết lý sống “trung với nước, hiếu với dân”, trong quan niệm “vì dân mà học, vì dân mà hành”. Dù là nhà giáo, thầy thuốc hay nhà văn, Nguyễn Đình Chiểu đều đặt lợi ích của nhân dân, của quốc gia lên hàng đầu, coi đó là mục đích tối hậu của đời mình. Đặc biệt, ông không chấp nhận thỏa hiệp với cái xấu, cái ác, nhất quán giữ vững lập trường đạo đức và khí tiết của một người trí thức điều hiếm có trong bối cảnh xã hội nhiều biến động và sa sút thời bấy giờ.

Tư tưởng yêu nước và đạo lý nhân nghĩa của Nguyễn Đình Chiểu không chỉ mang giá trị lịch sử, mà còn có ý nghĩa thời đại sâu sắc. Trong công cuộc xây dựng quê hương Vĩnh Long giàu mạnh hiện nay, đặc biệt trong bối cảnh hội nhập, liên kết vùng và điều chỉnh địa giới hành chính, việc kế thừa và phát huy tinh thần ấy sẽ là nền tảng quan trọng để xây dựng đội ngũ cán bộ, nhân dân có bản lĩnh, có trí tuệ và đạo đức, sẵn sàng cống hiến vì lợi ích chung của quốc gia và dân tộc.

2. Bối cảnh mới – đòi hỏi tinh thần yêu nước đổi mới và thực chất

Bước vào kỷ nguyên mới - “Kỷ nguyên vươn mình của dân tộc”, Việt Nam đang thúc đẩy mạnh mẽ các chiến lược phát triển liên kết vùng, phát triển kinh tế xanh tuần hoàn, nâng cao chất lượng thể chế và hiệu quả quản trị nhà nước. Trong xu thế đó, việc tổ chức lại đơn vị hành chính bao gồm đề án sáp nhập một số tỉnh có quy mô nhỏ về diện tích, dân số được xem là một chủ trương lớn, mang tính chiến lược lâu dài, nhằm nâng cao năng lực điều hành, tăng sức cạnh tranh, thu hút đầu tư và tối ưu hóa nguồn lực phát triển. Đây là xu hướng tất yếu, khoa học và hợp lý trong tiến trình hiện đại hóa quốc gia. Tuy nhiên, quá trình này cũng đặt ra nhiều thách thức không nhỏ về mặt tâm lý, văn hóa và nhận thức xã hội, đặc biệt ở những địa phương có truyền thống lịch sử, bản sắc văn hóa đậm nét và ý thức cộng đồng địa phương sâu sắc, điển hình như tỉnh Vĩnh Long. Trong tâm thế ấy, rất cần một tinh thần yêu nước mang chiều sâu lý trí và hành động, không chỉ cảm tính, hoài niệm, mà phải đổi mới và thực chất hướng về lợi ích chung, tầm nhìn dài hạn và sự phát triển bền vững của quốc gia, dân tộc.

¹ Nhiều tác giả: *Nguyễn Đình Chiểu - Danh nhân văn hóa thế giới*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2022, tr.125.

Tinh thần yêu nước của Nguyễn Đình Chiểu là hình mẫu tiêu biểu cho tinh thần ấy, yêu nước gắn với đạo lý dân tộc, với tinh thần trách nhiệm, vượt qua cái riêng để phụng sự cái chung. Trong hoàn cảnh mù lòa, mất mát và sống giữa buổi giao thời đầy biến động, cụ Đồ Chiểu vẫn lựa chọn “sống cùng dân, chết cùng dân”, lấy văn chương làm khí giới, lấy đạo nghĩa làm phương châm sống. Tư tưởng đó được thể hiện sâu sắc trong tác phẩm *Dương Từ – Hà Mậu*, khi ông khẳng định: “*Chở bao nhiêu đạo thuyền không khẳm/ Đâm mấy thằng gian bút chẳng tà*” - một tuyên ngôn mạnh mẽ về vai trò của ngòi bút và đạo lý trong cuộc đấu tranh vì chính nghĩa.

Tư tưởng ấy có giá trị định hướng sâu sắc trong bối cảnh hiện nay yêu nước không phải là giữ khư khư cái cũ, cái riêng, mà là biết hy sinh lợi ích cục bộ để hướng tới lợi ích tổng thể, biết đặt vận mệnh của địa phương trong sự hòa điệu với vận mệnh đất nước. Như Tổng Bí thư Tô Lâm đã nhấn mạnh: “*Trước yêu cầu phát triển mới của đất nước, chúng ta phải thay đổi tư duy, tầm nhìn thống nhất về nhận thức tư tưởng, phải vượt lên chính mình, hy sinh lợi ích cá nhân vì lợi ích chung của đất nước. Vượt qua những khó khăn, lo lắng, vượt qua được tâm lý, thói quen bình thường, vượt qua những tâm lý tâm trạng vùng miền để hướng tới tư duy tầm nhìn rộng lớn hơn - đất nước là quê hương*”². Từ đó, việc giáo dục và khơi dậy tinh thần yêu nước kiểu Nguyễn Đình Chiểu trong cán bộ, đảng viên và nhân dân, nhất là thế hệ trẻ, không chỉ là nhiệm vụ văn hóa, tư tưởng, mà còn là giải pháp căn cơ để tạo đồng thuận xã hội, tăng sức mạnh nội sinh, từ đó chuyển hóa những lo lắng, tâm lý cục bộ thành động lực cho đổi mới, phát triển và hội nhập.

3. Phát huy tinh thần cụ Đồ Chiểu trong xây dựng quê hương thời hội nhập

Trong bối cảnh thực hiện Nghị quyết số 13-NQ/TW ngày 02/4/2022 của Bộ Chính trị về phương hướng phát triển kinh tế - xã hội và bảo đảm quốc phòng, an ninh vùng Đồng bằng sông Cửu Long đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045, tỉnh Vĩnh Long đang bước vào giai đoạn chuyển mình mang tính bước ngoặt. Với vị trí chiến lược ven biển, nguồn tài nguyên phong phú, tiềm năng lớn về nông nghiệp công nghệ cao, kinh tế biển, du lịch sinh thái và năng lượng tái tạo, Vĩnh Long được định vị là một cực tăng trưởng trọng điểm của tiểu vùng duyên hải phía Đông. Đồng thời, định hướng phát triển không gian vùng, tái cấu trúc đơn vị hành chính cấp tỉnh theo hướng hợp nhất liên vùng đang đặt ra những yêu cầu cấp thiết về tầm nhìn, năng lực quản trị và bản lĩnh chính trị - văn hóa của địa phương.

Đặc biệt, tại buổi làm việc ngày 03/6/2025 với lãnh đạo ba tỉnh Vĩnh Long, Bến Tre và Trà Vinh, Tổng Bí thư Tô Lâm đã khẳng định: “Việc nghiên cứu hợp nhất ba tỉnh không chỉ là vấn đề tổ chức hành chính đơn thuần, mà là một tư duy

² Báo điện tử VTC NEWS: Tổng Bí thư Tô Lâm: Đất nước là quê hương. Truy cập tại: <https://vtcnews.vn/tong-bi-thu-to-lam-dat-nuoc-la-que-huong-ar937986.html>. Ngày truy cập 04/6/2025.

phát triển mới, đặt con người làm trung tâm, liên kết làm phương thức, hiệu quả và bền vững làm mục tiêu”. Quan điểm chỉ đạo này không chỉ là định hướng quản lý mang tầm chiến lược, mà còn là lời hiệu triệu về trách nhiệm lịch sử của thế hệ hiện nay trước yêu cầu phát triển vùng hiện đại, thích ứng và bao trùm. Trong bối cảnh ấy, việc kế thừa và phát huy tinh thần yêu nước, đạo lý nhân nghĩa, ý chí tự lực tự cường của Nguyễn Đình Chiểu không chỉ mang ý nghĩa truyền thống, mà còn là một chiến lược văn hóa mềm nhằm củng cố bản sắc, tạo dựng đồng thuận xã hội và thúc đẩy nội lực phát triển bền vững.

Thứ nhất, khơi dậy tinh thần cộng đồng và ý thức phụng sự. Nguyễn Đình Chiểu là hiện thân của tinh thần vị quốc vong thân, sống vì dân, phụng sự đạo lý. Tinh thần ấy cần được thấm sâu vào đội ngũ cán bộ, đảng viên, trí thức và thế hệ trẻ trong bối cảnh tái cấu trúc hành chính và liên kết vùng. Trước những băn khoăn về mất bản sắc hay xung đột lợi ích địa phương trong tiến trình sáp nhập, cần lan tỏa tinh thần “hòa trong cái chung” – đặt lợi ích quốc gia, dân tộc lên trên lợi ích cục bộ, xem liên kết là cơ hội nâng tầm giá trị con người và văn hóa Vĩnh Long trong không gian phát triển lớn hơn.

Thứ hai, thúc đẩy tinh thần hành động thực tiễn vì nhân dân. Cụ Đồ không chỉ viết để dạy đạo lý mà còn sống giữa dân, chữa bệnh cho dân, hành động vì dân. Đó là hình ảnh mẫu mực của người trí thức nhập cuộc. Phát huy tinh thần ấy, hệ thống chính trị tỉnh Vĩnh Long cần lấy cải cách hành chính, chuyển đổi số, nâng cao hiệu quả phục vụ nhân dân làm thước đo sự phát triển thực chất. Việc cải thiện đời sống người dân – đặc biệt ở vùng sâu, vùng ven biển, vùng dự kiến hợp nhất – phải trở thành tiêu chí trung tâm trong mọi chương trình hành động.

Thứ ba, xem văn hóa là động lực phát triển, không chỉ là di sản. UNESCO vinh danh Nguyễn Đình Chiểu là “Danh nhân văn hóa thế giới” (2022) không chỉ vì giá trị văn chương mà còn bởi ông là biểu tượng của sức mạnh văn hóa dân tộc. Đây là thời điểm để tỉnh Vĩnh Long đưa văn hóa lên vị trí ngang hàng với kinh tế và thể chế trong chiến lược phát triển. Việc đầu tư xây dựng không gian tưởng niệm, phát triển bảo tàng, chương trình giáo dục lịch sử địa phương, sân khấu hóa tác phẩm, sản phẩm văn hóa du lịch... cần được tích hợp trong quy hoạch phát triển vùng, nhằm vừa giữ gìn bản sắc vừa nâng cao năng lực cạnh tranh mềm của địa phương trong hội nhập.

Thứ tư, xây dựng đội ngũ cán bộ mang tinh thần “trí – dũng – nhân – tín”. Nguyễn Đình Chiểu là biểu tượng của người trí thức yêu nước, có đạo đức, dũng khí và tinh thần vượt lên nghịch cảnh. Trong thời đại mới, việc phát triển đơn vị hành chính mới đòi hỏi đội ngũ cán bộ có năng lực chiến lược, tư duy liên kết vùng, năng lực điều phối đa ngành và đặc biệt là bản lĩnh đạo đức. Tổng Bí thư Tô Lâm đã nhấn mạnh: Không thể phát triển bằng đội ngũ cán bộ thiếu bản lĩnh, ngại trách nhiệm, không dám nghĩ, không dám làm. Việc nhận diện và khắc phục các

biểu hiện “lười học hỏi”, “lười đổi mới”, “lười đấu tranh” trong cán bộ, đảng viên chính là cách thiết thực phát huy tinh thần Đồ Chiểu trong đổi mới tổ chức và nâng cao hiệu lực quản trị.

Thứ năm, chuyển từ tư duy nhiệm kỳ sang tư duy kiến tạo dài hạn. Phát triển Vĩnh Long trong không gian mới không chỉ là một dự án hành chính, mà là một công trình chính trị - xã hội - văn hóa tổng thể, đòi hỏi tư duy xuyên thế hệ. Tinh thần cụ Đồ dám nghĩ, dám sống, dám viết là minh chứng cho tư duy vượt thời đại. Việc sáp nhập không thể nhìn dưới lăng kính nhiệm kỳ, mà phải được đặt trong chiến lược kiến tạo tương lai, với quyết tâm vượt qua tâm lý địa phương cục bộ để hướng đến một mô hình phát triển đồng bằng tích hợp, hiện đại, nhân văn và bền vững.

Nguyễn Đình Chiểu là người của quá khứ, nhưng tinh thần của ông là ánh sáng soi đường cho hiện tại và tương lai. Trong bối cảnh Vĩnh Long đang đứng trước thời cơ lịch sử từ xu thế liên kết vùng và chủ trương hợp nhất tỉnh, việc sáp nhập không chỉ là một bài toán kỹ thuật về tổ chức hành chính, mà còn là thước đo bản lĩnh chính trị, ý thức trách nhiệm và tinh thần yêu nước của mỗi cán bộ, đảng viên và người dân. Đây là lúc tinh thần yêu nước, vượt lên nghịch cảnh, gắn bó máu thịt với nhân dân của cụ Đồ Chiểu cần được khơi dậy như một nguồn lực văn hóa nội sinh để dẫn dắt sự chuyển mình của quê hương. Việc thực hiện Nghị quyết 13-NQ/TW của Bộ Chính trị, cùng với định hướng chiến lược “lấy con người làm trung tâm, liên kết làm phương thức, hiệu quả và bền vững làm mục tiêu” mà Tổng Bí thư Tô Lâm đã chỉ rõ, đòi hỏi tỉnh Vĩnh Long phải phát huy tinh thần chủ động, sáng tạo, dũng khí vượt lên tư duy cục bộ để thích ứng và vươn lên. Trong tiến trình ấy, đất và người Vĩnh Long – vốn giàu truyền thống cách mạng, nghĩa khí, nhân văn – sẽ không tan chảy hay mất đi bản sắc, mà hòa quyện một cách hài hòa, trách nhiệm và sáng tạo vào một chỉnh thể mới – đơn vị hành chính hợp nhất với Vĩnh Long và Trà Vinh. Sự hội nhập này không chỉ là sự cộng gộp địa lý – dân số – kinh tế, mà là sự kết tinh các giá trị tinh thần, lịch sử và văn hóa nhằm hình thành một thiết chế vùng mạnh mẽ, có năng lực cạnh tranh cao, bản sắc rõ ràng và khát vọng phát triển bền vững. Chính trong tiến trình đó, tinh thần Nguyễn Đình Chiểu – dám nghĩ, dám sống vì dân, vì nước – cần được biến thành hành động cụ thể trong từng quyết sách phát triển, trong từng đổi mới về thể chế, và trong từng hành vi phục vụ nhân dân của đội ngũ cán bộ, đảng viên. Như vậy, Vĩnh Long không chỉ “thích ứng” mà còn có thể vươn lên “dẫn dắt” trong quá trình kiến tạo một Đồng bằng sông Cửu Long hiện đại, giàu đẹp, bản sắc, xanh và bền vững trong thời đại hội nhập sâu rộng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Báo điện tử VTC NEWS (Đài Tiếng nói Việt Nam): *Tổng Bí thư Tô Lâm: Đất nước là quê hương*. Truy cập tại: <https://vtcnews.vn/tong-bi-thu-to-lam-dat-nuoc-la-que-huong-ar937986.html>. Ngày truy cập 04/6/2025.
2. Nghị quyết số 13-NQ/TW ngày 02 tháng 4 năm 2022 của Bộ Chính trị về phương hướng phát triển kinh tế - xã hội và bảo đảm quốc phòng, an ninh vùng đồng bằng sông Cửu Long đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045;
3. Nguyễn Bá Thế: *Nguyễn Đình Chiểu – Một nhà nho mù yêu nước (1822-1888)*, Nxb. Văn Hóa Thông tin, 1998;
4. Nhiều tác giả: *Nguyễn Đình Chiểu - Danh nhân văn hóa thế giới*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2022;
5. Trang thông tin điện tử Danh nhân Nguyễn Đình Chiểu (Thư viện Nguyễn Đình Chiểu): *Giới thiệu sơ lược cuộc đời, thân thế và sự nghiệp danh nhân Nguyễn Đình Chiểu*. Truy cập tại: <http://danhnhannguyendinhchieu.vn/content/gioi-thieu-so-luoc-cuoc-doi-va-su-nghiep-danh-nhan-nguyen-dinh-chieu>. Ngày truy cập: 04/6/2025.